

TURINYS

Lietuvos valstybė / 6

- Kur yra Lietuva? / 8
- Kokio dydžio yra Lietuva? / 10
- Kas valdo Lietuvą? / 12
- Kokie Lietuvos valstybės simboliai? / 14
- Kaip Lietuvoje keitėsi pinigai? / 16

Gamtinė aplinka / 18

- Koks Lietuvos paviršius? / 20
- Kas slypi Lietuvos žemės gelmėse? / 22
- Kaip keičiasi mūsų krašto gamta skirtingais metų laikais? / 24
- Kokie orai būna Lietuvoje? / 26

Gyventojai / 28

- Kokių tautybių žmonės gyvena Lietuvoje? / 30
- Kokia kalba kalbame? / 32
- Ką tikėjo senovės lietuviai? / 34
- Kokių religijų Lietuvoje esama? / 36
- Kokias kalendorines šventes švenčiame? / 38
- Kokios yra valstybinės šventės? / 40

Gyvenvietės / 42

- Kur gyvena Lietuvos žmonės? / 44
- Kas yra Lietuvos sostinė? / 46
- Kur stovi Perkūno namas? / 48
- Kas Lietuvai atveria vartus į jūrą? / 50
- Kuris miestas vadinamas Saulės vardu? / 52
- Kur įsikūręs Lėlių vežimo teatras? / 54
- Kurio miesto simbolis – balta rožė? / 56
- Ar Lietuvoje yra kurortų? / 58

Etnografiniai regionai / 60

- Kokios Lietuvos etnografinės dalys? / 62
- Kur stūkso Medvėgalio ir Šatrijos kalnai? / 64
- Kuriame regione pasivaišinsime kastiniu? / 66
- Kur telkšo didžiausi ir giliausi Lietuvos ežerai? / 68
- Kuris kraštas garsus pynėjais? / 70
- Kur dunkso didžiulės girios? / 72
- Kuriame krašte ant stalo visada patiekama grybų? / 74
- Kuris kraštas vadinamas Užnemune? / 76
- Kur Lietuvoje nuo seno vaišinama skilandžiais? / 78
- Iš kur išplaukia laivai? / 80
- Kuriame regione vėtrungės puošia laivus? / 82

Istorija / 84

- Kokia Lietuva buvo žiloje senovėje? / 86
- Kaip Lietuva tapo valstybe? / 88
- Kada Lietuva vadinta Didžiąja Kunigaikštyste? / 90
- Kokia buvo Vytauto Didžiojo valdoma Lietuva? / 92
- Su kuo Lietuva turėjo bendrą valstybę? / 94
- Kada gimtosios kalbos lietuviai mokėsi paslapčiomis? / 96
- Kaip mūsų valstybė prarado laisvę ir vėl tapo laisva? / 98
- Kokia Lietuva Europos valstybių bendrijoje? / 100

Gamta: vandens telkiniai / 102

- Koks Lietuvos upių tinklas? / 104
- Kas gyvena upėse ir paupiuose? / 106
- Ar Lietuva yra ežerų kraštas? / 108
- Kokie ežerų augalai ir gyvūnai? / 110
- Ar vandens telkinius kuria tik gamta? / 112
- Kur vanduo trykšta iš žemės gelmių? / 114
- Kas skalauja Lietuvos krantus? / 116

Gamta: miškai, pievos, pelkės / 118

- Be ko neįsivaizduojame miško? / 120
- Kokie žoliniai augalai ir krūmai paplitę miške? / 122
- Kokių gėrybių miškas užaugina daugiausia? / 124
- Kas gyvena miške? / 126
- Kur kvepia žolynais? / 128
- Kur po kojomis linguoja žemė? / 130

Gamtos apsauga / 132

- Kur įkurtas pirmasis Lietuvoje nacionalinis parkas? / 134
- Kas saugoma Žemaitijos nacionaliniame parke? / 136
- Kuris Lietuvos nacionalinis parkas didžiausias? / 138
- Kur Lietuvos kraštovaizdį puošia smėlio kopos? / 140
- Kam reikia rezervatų ir draustinių? / 142

Žaidimai ir darbeliai / 144

Žodynėlis / 156

KUR YRA LIETUVA?

Įsivaizduoti, kur yra **Lietuva**, tau padės pasaulio žemėlapis. Jis vaizduoja daug kartų sumažintą Žemės paviršių.

Visa Žemės sausuma yra skirstoma į pasaulio dalis. Jų yra 6: Azija, Europa, Afrika, Australija, Amerika ir Antarktida. Lietuva yra Europos valstybė.

- Mūsų šalis yra prie **Baltijos jūros** ir ribojasi su keturiomis valstybėmis: **Latvija, Baltarusija, Lenkija** ir **Kaliningrado sritimi** – nedidele **Rusijos** dalimi.
- Toliau į šiaurę už Latvijos yra dar viena artima Lietuvos kaimynė – Estija. **Lietuva, Latvija** ir **Estija** vadinamos **Baltijos šalimis**.

Domas žemėlapyje užrašė, **kokio ilgio sienas** Lietuva turi su kiekviena šalimi. Su kuria valstybe turime **ilgiausią sieną?** Su kuria **trumpiausią?**

Europos žemėlapis

Ar žinai, kad Lietuva **įsikūrusi Europos geografiniame viduryje?**

Pačios Lietuvos **geografinis vidurys** yra netoli **Kėdainių**.

Urtei smalsu, kokios dar valstybės **įsikūrusios Europoje**. Patyrinėk žemėlapi ir tu. Kurių valstybių **krantus**, kaip ir Lietuvos, **skalauja Baltijos jūra?**

Iš skalbinių **segtukų** pasidaryk **lėktuvėlį** (žr. p. 146). Tada Europos žemėlapyje rask šalį, į kurią norėtum **nuvykti**. „Pakilk“ iš Lietuvos ir **vardyk šalį**, virš kurių skrendi. Jei patiko taip keliauti, **aplanky** daugiau valstybių.

KOKIO DYDŽIO YRA LIETUVA?

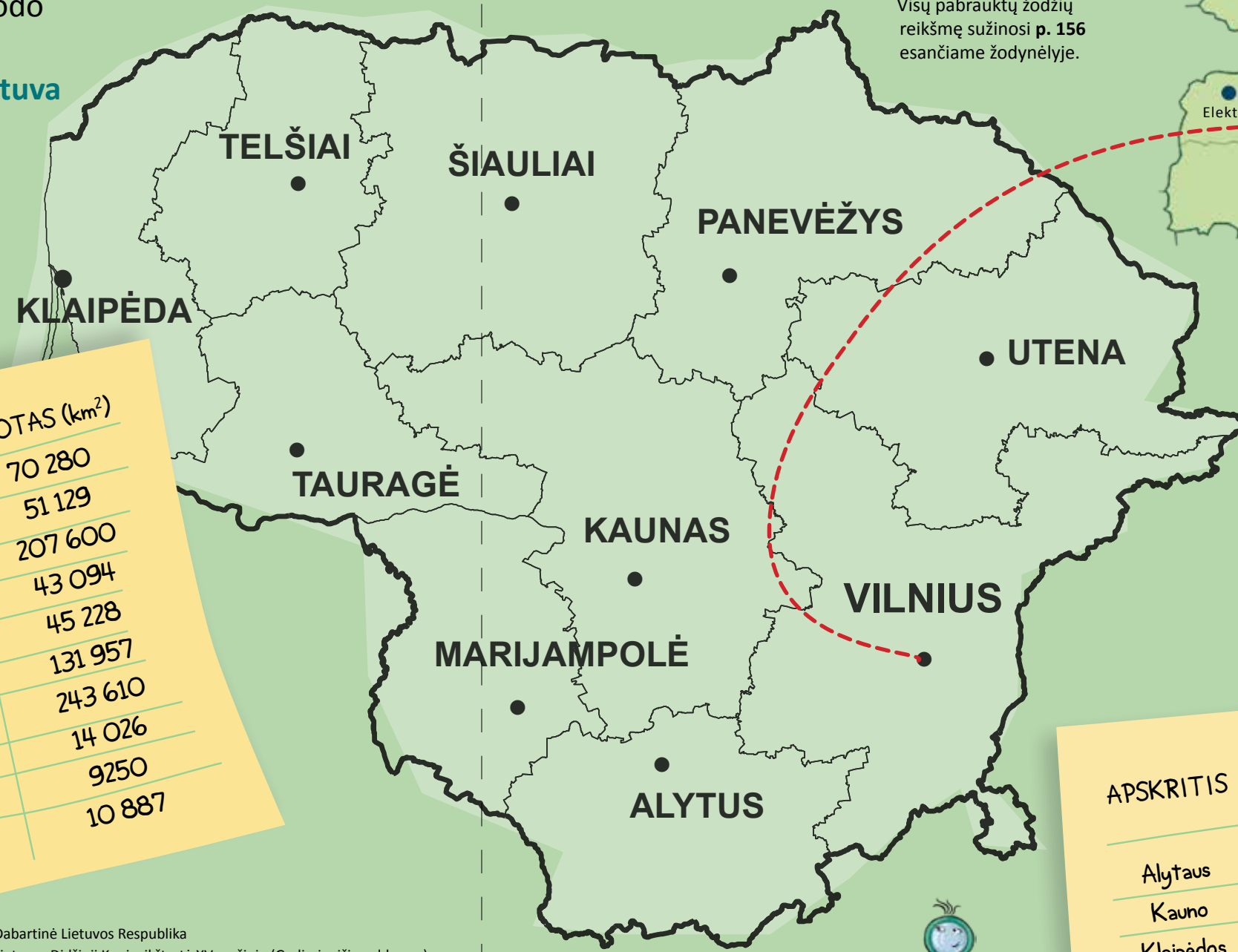
Palyginti su didžiausiomis pasaulio valstybėmis, tokiomis kaip Rusija, Jungtinės Amerikos Valstijos ar Kinija, **Lietuva** atrodo lyg nykštukė. Tačiau Europoje ji yra vidutinio dydžio šalis. **Pagal plotą tarp daugiau kaip 190 pasaulio valstybių Lietuva užima 120 vietą, o tarp 45 Europos šalių – 25 vietą.**

VALSTYBĖ	PLOTAS (km ²)
Latvija	64 589
Lenkija	312 685
Lietuva	65 300
Moldavija	33 846
Norvegija	323 802
Nyderlandai (Olandija)	41 543
Prancūzija	551 695
San Marinas	61
Slovėnija	20 273
Ukraina	603 550

Kai kurių Europos valstybių plotas

VALSTYBĖ	PLOTAS (km ²)
Airija	70 280
Bosnija ir Hercegovina	51 129
Baltarusija	207 600
Danija	43 094
Estija	45 228
Graikija	131 957
Jungtinė Karalystė (Didžioji Britanija)	243 610
Juodkalnija	14 026
Kipras	9 250
Kosovas	10 887

Urtė, tyrinėdama **Europos žemėlapi**, pasirinko keletą valstybių. Internete ji sužinojo jų plotą. Vėliau duomenis surašė į lentelės. Kurios Europos valstybės didesnės už **Lietuvą**? O kurios mažesnės? Kokios šalys panašaus dydžio? Jei tau įdomu, **Europos žemėlapyje** palygink **valstybes** pagal jų plotą (žr. p. 8-9).

*Visų pabrauktų žodžių reikšmę sužinosi p. 156 esančiame žodynėlyje.

Dabartinė Lietuvos Respublika
Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė XV amžiuje (Gedimainaičių valdymas)
Dabartinės Lietuvos Respublikos siena
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės siena XV amžiuje

Daugiau kaip prieš 500 metų mūsų valstybės plotas buvo 15 kartų didesnis nei dabar. Tuo metu **Lietuvą valdė Vytautas Didysis (1401-1429 m.)**

► Lietuvos **teritorija*** suskirstyta į **10 apskričių**. Jos padalytos į dar mažesnes dalis – **miestų ir rajonų savivaldybes**. Apskritys skiriasi dydžiu ir savivaldybių skaičiumi.

Vilniaus apskritis

Patyrinėk Lietuvos administracinį žemėlapi. Į kokias apskritis ji padalyta? Kuri apskritis didžiausia? O kuri mažiausia? Kelinta pagal dydį tavo gyvenama apskritis?

Kiek **savivaldybių** yra kiekvienoje apskrityje? O kiek **Lietuvoje** jų yra iš viso?

APSKRITIS	SAVIVALDYBIŲ SKAIČIUS	APSKRIČIŲ PLOTAS (km ²)
Alytaus	5	5425
Kauno	8	8060
Klaipėdos	7	5209
Marijampolės	5	4462
Panevėžio	6	7880
Šiaulių	7	8540
Tauragės	4	4411
Telšių	4	4305
Utenos	6	7201
Vilniaus	8	9759